

ประกาศกรมปศุสัตว์

เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้น กรณีสัตว์ตาย พ.ศ. ๒๕๕๐

ด้วยกรมปศุสัตว์ได้วางระเบียบเกี่ยวกับการตรวจคัดสัตว์และจำหน่ายสัตว์ ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์กรณีที่มีสัตว์ตายไว้ให้หัวหน้าหน่วยงานแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง เพื่อดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้นหาสาเหตุการตายตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีดังกล่าวบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักวิชาการ

อาศัยความในข้อ ๑๐ แห่งระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการตรวจคัดสัตว์และจำหน่ายสัตว์ พ.ศ. ๒๕๕๐ อธิบดีกรมปศุสัตว์ จึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ เมื่อมีสัตว์ตายให้คณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งตามข้อ ๑๐ แห่งระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการตรวจคัดสัตว์และจำหน่ายสัตว์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ดำเนินการดังต่อไปนี้

- (๑) ตรวจสอบข้อมูลประวัติการเลี้ยงดู อากาโรคสัตว์ที่ป่วย การรักษาและสภาพแวดล้อมอื่นๆ
- (๒) ตรวจสอบลักษณะภายนอก โดยใช้แนวทางดังต่อไปนี้
  - (ก) ตรวจสอบความผิดปกติ เช่น กระจกและข้อต่างๆ หักหรือเคลื่อนที่หรือไม่ ความผิดปกติของผิวหนัง โรคผิวหนัง พยาธิต่างๆ ที่ผิวหนัง บาดแผลและสีของผิวหนัง ปาก ลิ้น สิ่งขับถ่าย จากทวารต่างๆ
  - (ข) สัตว์ที่อาจตายด้วยโรคแอนแทรกซ์ จะมีเลือดสีดำไหลจากทวารต่างๆ เช่น ปาก จมูก สัตว์ที่เป็นโรคปากและเท้าเปื่อย จะมีคูนน้ำเหลืองบริเวณปากและผิวหนังเหนือกีบ ไม่ต้องเปิดซาก
  - (ค) สัตว์ที่เป็น โรคเฮโมรายิก เซพติซีเมีย จะมีอาการบวมบริเวณลำคอ ตีระนะ หรือบริเวณอื่น เช่น ไหล่ หน้า ทรวงอก อวัยวะสืบพันธุ์ บางตัวอาจมีอาการท้องร่วงมีเลือดปนอยู่ด้วย เชื้อเมือกที่ปากบวมแดง ลิ้นบวมสีแดงคล้ำ รวมทั้งมีเลือดออกเป็นจุดๆ หรือแบบห้อเลือด (ecchymosis) ใต้เชื้อเมือกของนัยน์ตาปาก และอวัยวะสืบพันธุ์ของเพศเมีย ไม่ต้องเปิดซาก
  - (ง) สุนัขที่เป็น โรคอหิวาต์สุนัข อาจมีน้ำตาไหล คาแดง เชื้อนูลูกตาอักเสบ มักพบหนังตาลงมาติดกันทำให้ตาปิดเกือบสนิท เนื่องจากมีหนองแห้งยึดหนังตาติดกันไว้ ท้องร่วง หรือท้องผูก โดยอุจจาระเป็นก้อนเล็กๆ แข็งสีดำ ถ้าเป็นแบบเรื้อรังจะพบผื่นม่วงสีแดง หรือมีเลือดออกตามด้านข้างของลำตัว หรือหลังโคนหู ไม่ต้องเปิดซาก
  - (จ) สัตว์ที่ไม่มีอาการของโรคระบาดตาม (ข) (ค) และ (ง) ให้เปิดซากได้

ข้อ ๒ ในกรณีที่ต้องดำเนินการเปิดซากตามข้อ ๑ (๒) (๑) ให้ดำเนินการเปิดซากและเก็บตัวอย่างเนื้อเยื่อ โดยใช้หลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

(๑) อุปกรณ์ ให้ใช้โถหรือขวดที่มีฝาเกลียวปิด ต่ำลิสำหรับป้าย (swabs) ถุงพลาสติก กระดิกน้ำแข็ง น้ำยาฟอร์มาลิน ๑๐% ซึ่งเตรียมโดยใช้ฟอร์มาลดีไฮด์ ๓๗-๔๐% จำนวน ๑๐ มล. น้ำจำนวน ๕๐ มล. ผสมกับสารละลายเกลือโซเดียมโมโนฟอสเฟต ๔ กรัม เกลือโซเดียมไคฟอสเฟต ๖.๕ กรัม (หรืออาจใช้เกลือแทนแทนเกลือโซเดียมโมโนฟอสเฟต และโซเดียมไคฟอสเฟตในจำนวนดังกล่าวก็ได้)

(๒) วิธีการ ให้เปิดซากใกล้จุดที่จะทำลายซาก ผู้ตรวจและผู้เปิดซาก ต้องสวมถุงมือ รองเท้าบู๊ต ชุดกันเปื้อน ผ้าปิดปากจมูก โดยใช้แนวทางดังต่อไปนี้

(ก) โคนกระบือเพศเมียให้ปาดเค้านมทิ้งก่อน โคนกระบือเพศผู้ตัดส่วนอวัยวะเพศออก เปิดช่องท้องตามแนวเส้นกลางจากกระดูกสันอก (sternum) จนถึงส่วนเชื่อมของกระดูกเชิงกราน ถ้าพบของเหลวในช่องท้อง ให้สังเกตสีและความข้นของของเหลว ดูปริมาณก๊าซในกระเพาะและลำไส้ แล้วเปิดช่องอกโดยแกะแผ่นกระบังลม

(ข) ตรวจสอบ ได้แก่ สี การเป็นเนื้อตาย ฝิ ก้อนเนื้อ ไขมันในตับ พยาธิในเนื้อตับ ท่อนและถุงน้ำดี ลักษณะน้ำดี

(ค) ตรวจสอบดูสีของไต ไขมันที่เกาะรอบไต จุดเลือดที่อาจพบที่ไตชั้นนอก

(ง) ตรวจสอบดูกระเพาะปัสสาวะ ดูสีและความข้นของปัสสาวะ ศึกษานอกภายใน สิ่งแปลกปลอมภายใน

(จ) ตรวจสอบหัวใจ เช่น ขนาด และรูปร่างของหัวใจ ลักษณะผิวหนัง เนื้อหุ้มหัวใจ ของเหลวระหว่างเยื่อหุ้มหัวใจและลิ้นหัวใจ

(ฉ) ตรวจสอบปอด เช่น สี การมีเลือดคั่งและจุดเลือดออก ความยืดหยุ่นของเนื้อปอด ฝิ หนอง สิ่งแปลกปลอม พยาธิในเนื้อปอด และหลอดลม ดูค่อมน้ำเหลืองที่ขั้วปอด

(ช) ดูอวัยวะอื่นๆ เช่น ค่อมน้ำเหลือง ลิ้น หลอดลม หลอดอาหาร ช่องปาก ช่องจมูก

(๓) วิจารณ์โรคที่อาจเกิดจากโรคระบาดให้เก็บตัวอย่างเนื้อเยื่อ เพื่อส่งตรวจว่าสัตว์ตายเนื่องจากโรคระบาดหรือไม่ เมื่อพบลักษณะที่อาจเป็นวิจารณ์โรคที่อวัยวะภายใน ดังต่อไปนี้

(ก) โรคแอนแทรกซ์ ในโคนกระบือเมื่อผ่าดูอาการบวมหน้าได้ผิวหนังจะพบโลหิตสีดำ มีเลือดออกทั่วไปที่กล้ามเนื้อ ได้ผิวหนัง และเยื่อเมือก ม้ามมีสีดำขนาดใหญ่ และอ่อนนุ่ม เลือดมีสีดำ ในสุกร ม้ามมักไม่ขยายใหญ่แต่จะมีการบวมหน้าที่คอ

(ข) โรคปากและเท้าเปื่อย กล้ามเนื้อหัวใจเหลว (degeneration) กระเพาะอาหารและลำไส้อักเสบ ปอดบวม

(ค) โรคเฮโมราจิก เซพติซีเมีย ปอดบวม มีฝิที่ปอด เยื่อหุ้มปอดอักเสบ มีเลือดออกที่เยื่อหุ้มหัวใจ และกล้ามเนื้อหัวใจ เมื่อผ่าบริเวณได้ผิวหนังที่บวมหน้าได้ลำคอจะพบของเหลวลักษณะเป็นวุ้นใส สีเหลือง หรือเหลืองปนแดง

/(๑) โรคอหิวาต์สุกร...

(ง) โรคอหิวาต์สุกร มีเลือดคอกเป็นจุดที่ใต้ชั้นนอก (cortex) และที่เยื่อเมือกของ กระเพาะปัสสาวะมีเนื้อตายเป็นจุดเลือดออก (hemorrhagic infarction) ที่ขอบม้าม มีเลือดออกที่เปลือกของ ค่อมน้ำเหลือง และที่เยื่อเมือกของลำไส้ โดยเฉพาะที่บริเวณส่วนต่อระหว่างลำไส้เล็กกับลำไส้ใหญ่ (ileocaecal valve) มีเลือดออกเป็นจุดที่ผิวหนัง กระดูกอ่อนของกล่องเสียง (epiglottis) หลังโคนลิ้น กล่องเสียง (larynx) หลอดลมปอด

(๔) การเก็บตัวอย่างชิ้นเนื้อเยื่อให้เก็บตัวอย่างชิ้นเนื้อเยื่อของอวัยวะภายใน เช่น ปอด คับ ม้าม ไต หัวใจ ฯลฯ ที่อาจเป็นวิธีการรอยโรคข้างต้น เพื่อส่งไปตรวจความเปลี่ยนแปลงเซลล์ของเนื้อเยื่อ เนื่องจากการเป็นโรค (histopathology) โดยตัดชิ้นเนื้อหนาไม่เกิน ๑ ซม. ขนาดกว้างยาวตามความเหมาะสม แช่ในน้ำยาฟอर्मาลิน ๑๐% ปริมาณไม่น้อยกว่า ๑๐ เท่าของตัวอย่าง หากพบพยาธิมากผิดปกติ ให้ใช้เข็มเก็บ จับพยาธิแช่ในน้ำยา

(๕) ในกรณีดังต่อไปนี้ให้สันนิษฐานว่าสัตว์มีได้ตายโดยโรคระบาด

(ก) วัณโรคปอด หากเนื้อปอดมีสี หนอง เนื้อตาย หรือค่อมน้ำเหลืองที่ขั้วปอดมี รอยวัณโรคของโรค คาดว่าน่าจะตายเพราะ โรครูปอดบวม หรือวัณโรค หรือ โรคระบาดทางเดินหายใจ (respiratory disease)

(ข) วัณโรคหัวใจ หากมีไขมันจุดที่ลิ้นหัวใจ หรือลิ้นหัวใจน่าจะตายเพราะหัวใจ ล้มเหลว

(ค) กระเพาะ หากมีบาดแผลและมีโลหะที่ฝังแทงจนทะลุกระเพาะ หรือ ไปที่ฝังแทง อวัยวะอื่น เช่น ปอด หัวใจ ฯลฯ ทำให้ติดเชื้ออย่างรุนแรง สัตว์ป่วยมีไข้สูง ไอ น้ำมูกน้ำลายไหล เบื่ออาหาร อาจสรุปได้ว่า สัตว์ป่วยตายเพราะกินโลหะ (hardware disease)

(ง) คับ หรือท่อน้ำดี หากมีพยาธิใบไม้ในตับ ผิวคับซิดเหลือง และมีม้ามรูปร่าง ผิดปกติ สัตว์มี จุดเลือดออกอาจตายเพราะพยาธิใบไม้ในตับ

(จ) ม้ามและกระเพาะปัสสาวะ รูปร่างม้ามผิดปกติ กระเพาะปัสสาวะมีรอยวัณโรคของโรคน้ำปัสสาวะมีสีแดงเข้มคล้ายสีน้ำโค้ก และไตมีรอยวัณโรค อาจตายเนื่องจากพยาธิใบไม้ในเลือด

ข้อ ๓ เมื่อดำเนินการตามข้อ ๒ แล้ว ให้คณะกรรมการสุรปรายงานสาเหตุการตายของสัตว์ เสนอต่อหัวหน้าหน่วยงาน เพื่อพิจารณาคำเนินการตามข้อ ๑๑ แห่งระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการตรวจกักสัตว์ และจำหน่ายสัตว์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ต่อไป ทั้งนี้ ตามแบบ รง.๑ ที่กำหนดไว้แนบท้ายประกาศนี้

ในกรณีที่คณะกรรมการพิจารณาเห็นว่ามีความเห็นสมควรเชื่อว่าสัตว์ตายนั้นเกิดจากการกระทำของ เจ้าหน้าที่ ให้หัวหน้าหน่วยงานสุรปรายงานพร้อมทั้งความเห็นเสนอต่อกรมปศุสัตว์หรือผู้ที่กรมปศุสัตว์ มอบหมาย เพื่อดำเนินการตามระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการตรวจกักสัตว์และจำหน่ายสัตว์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ต่อไป ทั้งนี้ ตามแบบ รง. ๒ ที่กำหนดไว้ท้ายประกาศนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

(นายศักดิ์ชัย ศรีบุญเชื้อ)

ผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
รักษาการแทนอธิบดีกรมปศุสัตว์